

Matematyczne Metody Fizyki II

Mariusz Przybycień

Wydział Fizyki i Informatyki Stosowanej
Akademia Górniczo-Hutnicza

Wykład 6

Reprezentacja całkowa Fouriera

Wstawiając współczynniki rozwinięcia w szereg Fouriera do reprezentacji funkcji dostajemy:

$$f(x) = \frac{1}{2L} \int_{-L}^L f(u) du + \frac{1}{L} \sum_{n=1}^{\infty} \int_{-L}^L f(u) \cos \frac{n\pi(u-x)}{L} du$$

Zakładając, że $\lim_{L \rightarrow \infty} \int_{-L}^L |f(x)| dx < \infty$, pierwszy wyraz w powyższym rozwinięciu dąży do zera dla $L \rightarrow \infty$.

Oznaczając przez $\Delta_n \omega = \pi/L$ oraz $\omega_n = n\pi/L$ mamy:

$$f(x) = \frac{1}{L} \sum_{n=1}^{\infty} \int_{-L}^L f(u) \cos \frac{n\pi(u-x)}{L} du = \frac{1}{\pi} \sum_{n=1}^{\infty} \Delta_n \omega \int_{-L}^L f(u) \cos [\omega_n(u-x)] du$$

Korzystając z definicji całki oznaczonej oraz wykonując przejście graniczne $L \rightarrow \infty$ otrzymujemy reprezentację całkową Fouriera funkcji $f(x)$:

$$f(x) = \frac{1}{\pi} \int_0^{\infty} d\omega \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \cos \omega(u-x) du = \int_0^{\infty} [A(\omega) \cos \omega x + B(\omega) \sin \omega x] d\omega$$

gdzie $A(\omega) = \frac{1}{\pi} \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \cos \omega u du$ $B(\omega) = \frac{1}{\pi} \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \sin \omega u du$

Reprezentacja całkowa Fouriera

Twierdzenie całkowe Fouriera: Niech $f(x)$ spełnia warunki Dirichleta (skończona liczba maksimów i minimów oraz ograniczonych nieciągłości na każdym skończonym przedziale) oraz będzie całkowalna na przedziale $-\infty < x < \infty$ tzn. $\int_{-\infty}^{\infty} |f(x)| dx < \infty$ oraz $\int_{-\infty}^{\infty} f(x) dx < \infty$. Wówczas mamy:

$$\frac{1}{2}[f(x^+) + f(x^-)] = \int_0^{\infty} [A(\omega) \cos \omega x + B(\omega) \sin \omega x] d\omega$$

Przykład: Znajdź reprezentację całkową Fouriera funkcji $f(x) = e^{-|x|}$

Spełnione są warunki Dirichleta, a funkcja jest całkowalna bo $\int_{-\infty}^{\infty} |e^{-|x|}| dx = 2$.

$$A(\omega) = \frac{1}{\pi} \int_{-\infty}^{\infty} e^{-|u|} \cos \omega u \, du = \frac{2}{\pi} \int_0^{\infty} e^{-u} \cos \omega u \, du = \frac{2}{\pi(1 + \omega^2)}$$

$$B(\omega) = \frac{1}{\pi} \int_{-\infty}^{\infty} e^{-|u|} \sin \omega u \, du = 0$$

$$e^{-|x|} = \frac{2}{\pi} \int_0^{\infty} \frac{\cos \omega x}{1 + \omega^2} d\omega$$

Transformata Fouriera

Postać zespolona reprezentacji całkowej Fouriera funkcji $f(x)$ w $(-\infty, \infty)$:

$$f(x) = \frac{1}{\pi} \int_0^{\infty} d\omega \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \cos \omega(u-x) du = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} d\omega \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \cos \omega(x-u) du$$

Ponieważ $0 = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} d\omega \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \sin \omega(x-u) du$, więc dodając to wyrażenie pomnożone przez i do powyższej reprezentacji całkowej, otrzymujemy

$$f(x) = \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \left[\int_{-\infty}^{\infty} f(u) \exp \{i\omega(x-u)\} du \right] d\omega$$

Przepisując reprezentację całkową Fouriera w postaci

$$f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} \exp \{i\omega x\} \left[\frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(u) \exp \{-i\omega u\} du \right] d\omega$$

oraz definiując transformatę Fouriera jako

$$F(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) \exp \{-i\omega x\} dx$$

otrzymujemy $f(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} F(\omega) \exp \{i\omega x\} d\omega$

Własności transformaty Fouriera

- ▶ Liniowość $\mathcal{F}\{af(x) + bg(x)\} = a\mathcal{F}\{f(x)\} + b\mathcal{F}\{g(x)\}$
- ▶ Niech $f(x)$ będzie funkcją ciągłą i taką że $\lim_{|x| \rightarrow \infty} f(x) = 0$, której pochodna $f'(x)$ jest całkowna na moduł na przedziale $(-\infty, \infty)$, wtedy:

$$\begin{aligned}\bullet \mathcal{F}\{f'(x)\} &= \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f'(x)e^{-i\omega x} dx = \\ &= \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \left[f(x)e^{-i\omega x} \Big|_{-\infty}^{\infty} - (-i\omega) \int_{-\infty}^{\infty} f(x)e^{-i\omega x} dx \right] = i\omega F(\omega)\end{aligned}$$

- dla wszystkich n dla których pochodne $f^{(r)}(x)$, $r = 1, 2, \dots, n$ spełniają warunki Dirichleta, są całkowne bezwzględnie na przedziale $(-\infty, \infty)$ oraz $\lim_{|x| \rightarrow \infty} f^{(n-1)}(x) = 0$, zachodzi $\mathcal{F}\{f^{(n)}(x)\} = (i\omega)^n F(\omega)$

- ▶ Niech $f(x)$ będzie ciągłą i różniczkowalną funkcją posiadającą n -krotnie różniczkowalną transformatę Fouriera:

$$\bullet \frac{d}{d\omega}[F(\omega)] = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \frac{d}{d\omega} \int_{-\infty}^{\infty} f(x)e^{-i\omega x} dx = \frac{-i}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} xf(x)e^{-i\omega x} dx = -i\mathcal{F}\{xf(x)\}$$

$$\bullet \mathcal{F}\{x^n f(x)\} = i^n \frac{d^n}{d\omega^n}[F(\omega)] \qquad \bullet \mathcal{F}\{x^m f^{(n)}(x)\} = i^{m+n} \frac{d^m}{d\omega^m}[\omega^n F(\omega)]$$

Transformata Fouriera - przykłady

Przykład: Znajdź transformatę Fouriera funkcji $f(x) = 1, |x| < a$

$$F(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-a}^a e^{-i\omega x} dx = \frac{1}{\omega\sqrt{2\pi}} \left[\frac{e^{i\omega a} - e^{-i\omega a}}{i} \right] = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \frac{\sin \omega a}{\omega}$$

Przykład: Znajdź transformatę Fouriera funkcji $f(x) = 1, 0 < x < a$

$$F(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_0^a e^{-i\omega x} dx = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \left(\frac{1 - e^{-i\omega a}}{i\omega} \right)$$

Przykład: Znajdź transformatę Fouriera funkcji $f(x) = e^{iax}, 0 < x < 1$

$$F(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_0^1 e^{-i(\omega - a)x} dx = \frac{i}{\sqrt{2\pi}} \left(\frac{1 - e^{-i(\omega - a)}}{a - \omega} \right)$$

Przykład: Znajdź transformatę Fouriera funkcji $f(x) = e^{-a^2 x^2}, a > 0$

$$\int_{-\infty}^{\infty} |\exp(-a^2 x^2)| dx = \int_{-\infty}^{\infty} \exp(-a^2 x^2) dx = \frac{\sqrt{\pi}}{a}$$
$$f' + 2a^2 x f = 0 \Rightarrow \mathcal{F}\{f'(x)\} + 2a^2 \mathcal{F}\{x f(x)\} = 0 \Rightarrow 2a^2 F' + \omega F = 0$$

$$F(\omega) = A \exp\left[-\frac{\omega^2}{4a^2}\right] \quad \text{gdzie} \quad A = F(0) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} \exp(-a^2 x^2) dx = \frac{1}{a\sqrt{2}}$$

$$\mathcal{F}\{\exp(-a^2 x^2)\} = F(\omega) = \frac{1}{a\sqrt{2}} \exp\left\{-\frac{\omega^2}{4a^2}\right\}, \quad a > 0$$

Spłot (konwolucja) funkcji

Definicja: Spłotem (konwolucją) funkcji $f(\tau)$ i $g(\tau)$ nazywamy:

$$c(t) \equiv (f * g)(t) = \int_{-\infty}^{\infty} f(\tau)g(t - \tau) d\tau = \int_{-\infty}^{\infty} f(t - \tau)g(\tau) d\tau$$

Przykład: Spłot funkcji $f(\tau)$ i $g(\tau)$ przedstawionych na rysunku.

► Rysujemy $g(-\tau)$, a następnie przesuwamy o t , otrzymując $g(t - \tau)$.

Dla $t < 0$ lub $t > 2$ funkcje $f(\tau)$ i $g(t - \tau)$ nie przekrywają się, czyli dla dowolnego τ jedna z nich lub obie są równe zero. Oznacza to, że również $f(\tau)g(t - \tau) = 0$.

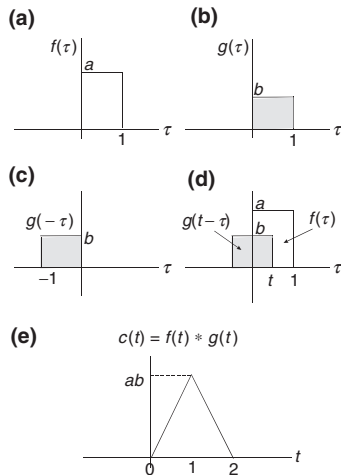
► Mnożymy funkcję $g(t - \tau)$ przez $f(\tau)$.

► Pole powierzchni pod iloczynem $f(\tau)g(t - \tau)$ jest wartością konwolucji dla danego t .

Dla $0 < t \leq 1$ mamy: $c(t) = abt$

Dla $1 \leq t < 2$ mamy:

$$c(t) = ab[1 - (t - 1)] = ab(2 - t)$$

Własności transformaty Fouriera

Definicja: Splotem (konwolucją) funkcji $f(x)$ i $g(x)$ nazywamy (unormowane):

$$(f * g)(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(t)g(x-t) dt = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x-t)g(t) dt$$

Twierdzenie o splotcie (konwolucji) dla transformat Fouriera: Niech funkcje $f(x)$ i $g(x)$ będą przedziałami ciągłe, ograniczone i całkowalne na moduł w $(-\infty, \infty)$ oraz posiadają transformaty Fouriera $F(\omega)$ i $G(\omega)$. Wówczas mamy:

► $\mathcal{F}\{(f * g)(x)\} = \mathcal{F}\{f(x)\}\mathcal{F}\{g(x)\} = F(\omega)G(\omega)$

$$\begin{aligned}\mathcal{F}\{(f * g)(x)\} &= \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} \left[\frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(t)g(x-t)dt \right] e^{-i\omega x} dx = \left\langle v = x - t \right\rangle = \\ &= \frac{1}{2\pi} \int_{-\infty}^{\infty} f(t)e^{-i\omega t} dt \int_{-\infty}^{\infty} g(v)e^{-i\omega v} dv = \mathcal{F}\{f(x)\}\mathcal{F}\{g(x)\}\end{aligned}$$

► $(f * g)(x) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} F(\omega)G(\omega)e^{i\omega x} d\omega$

Twierdzenie: Relacja Parsewala: $\int_{-\infty}^{\infty} |f(x)|^2 dx = \int_{-\infty}^{\infty} |F(\omega)|^2 d\omega$

$$\int_{-\infty}^{\infty} f(t)g(x-t) dt = \left\langle \begin{matrix} x=0 \\ g(t) = f^*(-t) \end{matrix} \right\rangle = \int_{-\infty}^{\infty} F(\omega)F^*(\omega) d\omega = \int_{-\infty}^{\infty} |F(\omega)|^2 d\omega$$

Własności transformaty Fouriera

Przykład: Wiedząc, że dla $f(x) = 1$, $|x| < a$ mamy $F(\omega) = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \left(\frac{\sin \omega a}{\omega}\right)$,

$$\text{oblicz całkę } I = \int_{-\infty}^{\infty} \frac{\sin^2 \omega a}{\omega^2} d\omega \Rightarrow \int_{-a}^a 1^2 dx = \frac{2}{\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{\sin^2 \omega a}{\omega^2} d\omega \Rightarrow I = \pi a$$

Jeśli $F(\omega)$ jest transformatą Fouriera funkcji $f(x)$, wówczas mamy:

$$\blacktriangleright \mathcal{F}\{f(ax)\} = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(ax) e^{-i\omega x} dx = \frac{1}{a\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(u) e^{-i\omega u/a} du = \frac{1}{a} F(\omega/a)$$

$$\blacktriangleright \mathcal{F}\{f(x-a)\} = e^{-i\omega a} F(\omega)$$

$$\blacktriangleright \mathcal{F}\{e^{i\lambda x} f(x)\} = F(\omega - \lambda)$$

Transformata Fouriera funkcji $\delta(x-a)$ Diraca:

$$\mathcal{F}\{\delta(x-a)\} = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} \delta(x-a) e^{-i\omega x} dx = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} e^{-i\omega a}$$

Przykład: Transformata Fouriera funkcji $f(x) = \delta(x-a) \exp[-b^2 x^2]$

$$\mathcal{F}\{f(x)\} = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} \delta(x-a) \exp[-b^2 x^2] e^{-i\omega x} dx = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \exp[-(a^2 b^2 + i\omega a)]$$

Transformata Fouriera funkcji dwóch zmiennych $f(x, t)$:

$${}_x \mathcal{F}\{f(x, t)\} = F(\omega, t) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x, t) e^{-i\omega x} dx$$

$$f(x, t) = {}_x \mathcal{F}^{-1}\{F(\omega, t)\} = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} F(\omega, t) e^{i\omega x} d\omega$$

Cosinusowa i sinusowa transformata Fouriera

Jeśli funkcja $f(x)$ ma określoną parzystość, wtedy transformata Fouriera:

$$F(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-i\omega x} dx = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) [\cos \omega x - i \sin \omega x] dx$$

przyjmuje postać transformaty cosinusowej dla funkcji parzystej $f(x) = f(-x)$:

$$F_C(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) \cos \omega x dx = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} f(x) \cos \omega x dx$$

$$f(x) = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} F_C(\omega) \cos \omega x d\omega$$

oraz transformaty sinusowej dla funkcji nieparzystej $f(x) = -f(-x)$:

$$F_S(\omega) = \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) \sin \omega x dx = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} f(x) \sin \omega x dx$$

$$f(x) = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} F_S(\omega) \sin \omega x d\omega$$

Przykład: Znajdź transformaty sinusową i cosinusową funkcji $f(x) = e^{-ax}$:

$$\mathcal{F}_C\{e^{-ax}\} = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} e^{-ax} \cos \omega x dx = \Re \left\{ \sqrt{\frac{2}{\pi}} \left[\int_0^{\infty} e^{-ax} e^{i\omega x} dx \right] \right\} = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \left(\frac{a}{\omega^2 + a^2} \right)$$

$$\mathcal{F}_S\{e^{-ax}\} = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} e^{-ax} \sin \omega x dx = \Im \left\{ \sqrt{\frac{2}{\pi}} \left[\int_0^{\infty} e^{-ax} e^{i\omega x} dx \right] \right\} = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \left(\frac{\omega}{\omega^2 + a^2} \right)$$

Cosinusowa i sinusowa transformata Fouriera

- ▶ Transformaty Fouriera cosinusowa i sinusowa są liniowe:

$$\mathcal{F}_C\{af(x) + bg(x)\} = a\mathcal{F}_C\{f(x)\} + b\mathcal{F}_C\{g(x)\} = aF_C(\omega) + bG_C(\omega)$$

$$\mathcal{F}_S\{af(x) + bg(x)\} = a\mathcal{F}_S\{f(x)\} + b\mathcal{F}_S\{g(x)\} = aF_S(\omega) + bG_S(\omega)$$

- ▶ Niech $f(x)$ będzie ciągła i całkowalna na przedziale $\langle 0, \infty \rangle$ oraz $\lim_{x \rightarrow \infty} f(x) = 0$.

Wówczas:

$$\begin{aligned}\mathcal{F}_C\{f'(x)\} &= \sqrt{\frac{2}{\pi}} \int_0^{\infty} f'(x) \cos \omega x \, dx = \sqrt{\frac{2}{\pi}} \left[f(x) \cos \omega x \Big|_0^{\infty} + \omega \int_0^{\infty} f(x) \sin \omega x \, dx \right] \\ &= -\sqrt{\frac{2}{\pi}} f(0) + \omega \mathcal{F}_S\{f(x)\}\end{aligned}$$

$$\mathcal{F}_S\{f'(x)\} = -\omega \mathcal{F}_C\{f(x)\}$$

$$\mathcal{F}_C\{f''(x)\} = -\sqrt{\frac{2}{\pi}} f'(0) - \omega^2 \mathcal{F}_C\{f(x)\}$$

$$\mathcal{F}_S\{f''(x)\} = \sqrt{\frac{2}{\pi}} f'(0) - \omega^2 \mathcal{F}_S\{f(x)\}$$

- ▶ Relacje Parsewala dla transformat Fouriera cosinusowej i sinusowej:

$$\int_0^{\infty} |F_C(\omega)|^2 d\omega = \int_0^{\infty} |f(x)|^2 dx, \quad \int_0^{\infty} |F_S(\omega)|^2 d\omega = \int_0^{\infty} |f(x)|^2 dx$$

$$\int_0^{\infty} F_C(\omega) G_C(\omega) d\omega = \int_0^{\infty} f(v) g(v) dv$$

- ▶ Transformaty Fouriera dla zmiennych przesuniętych i skalowanych:

$$\mathcal{F}_C\{\cos(ax)f(x)\} = \frac{1}{2}\{F_C(\omega + a) + F_C(\omega - a)\}$$

$$\mathcal{F}_C\{\sin(ax)f(x)\} = \frac{1}{2}\{F_S(\omega + a) + F_S(\omega - a)\}$$

$$\mathcal{F}_S\{\cos(ax)f(x)\} = \frac{1}{2}\{F_S(\omega + a) + F_S(\omega - a)\}$$

$$\mathcal{F}_S\{\sin(ax)f(x)\} = \frac{1}{2}\{F_C(\omega - a) - F_C(\omega + a)\}$$

$$\mathcal{F}_C\{f(ax)\} = \frac{1}{a}F_C(\omega/a), \quad a > 0$$

$$\mathcal{F}_S\{f(ax)\} = \frac{1}{a}F_S(\omega/a), \quad a > 0$$

- ▶ Transformaty Fouriera dla pochodnych cząstkowych funkcji $f(x, t)$:

$${}_x\mathcal{F}_C\{f'(x, t)\} = \omega F_S(\omega, t) - \sqrt{\frac{2}{\pi}}f(0, t)$$

$${}_x\mathcal{F}_S\{f'(x, t)\} = -\omega F_C(\omega, t)$$

$${}_x\mathcal{F}_C\{f''(x, t)\} = -\omega^2 F_S(\omega, t) - \sqrt{\frac{2}{\pi}}f'(0, t)$$

$${}_x\mathcal{F}_S\{f''(x, t)\} = -\omega^2 F_S(\omega, t) + \sqrt{\frac{2}{\pi}}f'(0, t)$$

Rozwiązywanie równań różniczkowych

Przykład: Rozwiąż równanie różniczkowe $y''(t) - a^2y(t) = f(t)$ wiedząc, że funkcje $y(t)$ oraz $f(t)$ znikają dla $t \rightarrow \pm\infty$ (aby istniały ich FT).

Stosujemy transformatę Fouriera do obu stron równania:

$$\left. \begin{aligned} \mathcal{F}\{y''(t)\} &= (i\omega)^2 \mathcal{F}\{y(t)\} = -\omega^2 Y(\omega) \\ -(\omega^2 + a^2)Y(\omega) &= F(\omega) \end{aligned} \right\} \Rightarrow Y(\omega) = -\frac{1}{(\omega^2 + a^2)} F(\omega)$$

Ponieważ $\mathcal{F}\{e^{-a|t|}\} = \frac{2a}{\omega^2 + a^2}$ stąd $-\frac{1}{(\omega^2 + a^2)} = \mathcal{F}\left\{-\frac{1}{2a}e^{-a|t|}\right\}$

Niech $G(\omega) \equiv -\frac{1}{\omega^2 + a^2}$ wtedy $g(t) \equiv -\frac{1}{2a}e^{-a|t|}$

Stosując twierdzenie o konwolucji dla FT mamy:

$$Y(\omega) = G(\omega)F(\omega) = \mathcal{F}\{g(t) * f(t)\}$$

$$y(t) = \mathcal{F}^{-1}\{Y(\omega)\} = \mathcal{F}^{-1}\mathcal{F}\{g(t) * f(t)\} = g(t) * f(t)$$

Czyli szczególne rozwiązanie naszego równania różniczkowego ma postać:

$$y(t) = -\frac{1}{2a} \int_{-\infty}^{\infty} e^{-a|t-\tau|} f(\tau) d\tau$$